

طراحی مدل اجرای خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای سیاست‌های اقتصاد مقاومتی

نسرین خدابخش^۱، زین العابدین امینی سابق^{۲*}، مسعود قربان حسینی^۳ و احسان ساده^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۸/۲۳ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۱۲/۰۱

چکیده:

انتخاب ابزار مناسب برای اجرا یکی از مهم‌ترین گام‌های توفیق سیاست‌ها و خط‌مشی‌های عمومی محسوب می‌شود. بر همین اساس اگر الگوی موفق در اجرا وجود داشته باشد، می‌توان انتظار شکوفایی و توسعه همه‌جانبه را داشت؛ بنابراین پژوهش حاضر با هدف ارائه چارچوبی نظری و مدل پارادایمی از براساخت‌های شخصی اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به دنبال ارائه نظریه بومی به روش گراند تئوری است. نمونه آماری ۲۰ نفر از اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی‌اند که از آنها مصاحبه بعمل آمد. نتایج نشان می‌دهد اساتید و خبرگان قابلیت‌ها و پتانسیل‌های بالایی برای تبیین اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی داشته‌اند و از نظر آنان «اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی بر مبنای درگیری همه‌جانبه فکری و عملی مردم و مجریانی است که توسعه روستایی را معیار اقتصاد مقاومتی و راه برون رفت از مشکلات اقتصادی کل کشور می‌دانند». اساساً سطح تعیین‌کنندگی اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی در مسیر اقتصاد مقاومتی منوط به مؤلفه‌هایی چون پیش‌بینی ابزاری در اجرا، فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی است.

کلیدواژه‌ها: اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری، اقتصاد مقاومتی، الگوی بومی، تعاون روستایی.

۱. دانشجوی دکتری گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

khodabakhshi.n110@gmail.com

۲. عضو گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران (نویسنده مسئول).

drsajadamini@yahoo.com

۳. عضو گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

masoodghorbanhosaini@yahoo.com

۴. عضو گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، واحد ساوه، دانشگاه آزاد اسلامی، ساوه، ایران.

ehsan.sadeh123@gmail.com

این مقاله مستخرج از رساله دکتری است.

مقدمه و بیان مسئله

اجرای خط‌مشی تعریف متفاوتی دارد؛ در ساده‌ترین شکل، اجرا، انجام کامل نیات خط‌مشی توسط کارکنان دولتی معرفی می‌شود. در تعریفی دیگر اجرای خط‌مشی، شامل اقداماتی می‌شود که به وسیله افراد یا گروه‌های دولتی یا خصوصی برای نیل به اهداف انجام می‌شود (طاهرپور کلانتری و معمارزاده، ۱۳۸۷: ۴۹). مرحله اجرا یکی از مهم‌ترین و پرچالش‌ترین مراحل فرایند خط‌مشی‌گذاری است (فلاح و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۰۳)؛ اجرا به عنوان یکی از مراحل اصلی خط‌مشی‌گذاری عمومی از سال ۱۹۷۰ به بعد مورد توجه خاص محققان و نظریه‌پردازان خط‌مشی قرار گرفت (عباسی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۹). خط‌مشی‌های عمومی در دو بعد ملی و محلی قابلیت اجرایی دارند، هرچند محتویات متفاوتی دارند. در بعد ملی این خط‌مشی سیاست‌های کلان و در بعد محلی معمولاً سیاست‌های خردتری را دنبال می‌کنند، هرچند برخی از سیاست‌های کلان نیز در حوزه‌های محلی قابل پیگیری‌اند. موفقیت اجرای خط‌مشی‌های عمومی در بعد ملی و محلی بستگی به حضور بازیگران یا مجریان متعهد و آگاه دارد و رهبری بهتر و پایدار و نهادهای سیاسی کارآمد، در اجرای خط‌مشی‌های ملی و محلی موفق عمل خواهند کرد (جانسون^۱ و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۲۵). یکی از خط‌مشی‌های مهم کشور در ارتباط با تعاون روستایی است؛ به دلیل اجرای ناقص این خط‌مشی‌ها، عملاً تعاون روستایی در کشور جایگاه مناسبی ندارد. البته در مواردی باید گفت تعاون روستایی یک نهاد موفق داخلی بوده است که سال‌ها توانسته بسیاری از مسائل روستایی را حل و فصل کند. تعاونی‌های روستایی وظایفی چون تهیه اعتبارات روستایی، تهیه و توزیع کالاهای مصرفی، خرید و فروش محصولات کشاورزی، خدمات فنی و کشاورزی و صنایع تولیدی و تبدیلی دارند که اصولاً برای توسعه، رفاه و ارتقای سطح زندگی روستاییان به وجود آمده است. متأسفانه امروز با نگاهی عمیق به کارایی و اثربخشی شرکت‌های تعاونی روستایی و مقایسه آنها با سنوات گذشته به نظر می‌رسد، به رغم اینکه این شرکت‌ها فعالیت‌های ارزشمندی داشته‌اند، تغییرات قابل توجهی در نحوه خدمات‌رسانی و ساختار آنها انجام نشده است. سیستم انتخاب هیأت مدیره، مدیرعامل، بازرسان، مدیریت فروشگاه‌ها، نحوه پرداخت وام، توزیع نهاده‌های کشاورزی و سوخت‌رسانی و سایر خدماتی که ارائه می‌دهند، همان روال سال‌های گذشته را دنبال می‌کند و اگر تغییراتی هم صورت پذیرفته، از پیشرفت و توسعه قابل توجهی برخوردار نیست (قره‌قول، ۱۳۹۱: ۱۰۲)؛ بنابراین هرچند مقوله‌های مانند تعاون

1. Jansson

روستایی و مشارکت، پیشینه‌ای طولانی در کشور دارند، اما اجرای موفق برخی خطمشی‌های کلی حاکم بر آنها اجرای موفقیت‌آمیزی نداشته است. امروزه تعاون اهرم مناسبی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به شمار می‌رود که می‌تواند در بهره‌وری بهینه از شرایط زندگی، کار، تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد. تجربه کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد، تعاونی‌ها بهترین سازمان‌هایی‌اند که موفق شده‌اند اسباب تجمع نیروهای پراکنده و متفرق و در عین حال با استعداد و با انگیزه را فراهم سازند (محمودی و همکارانش، ۱۳۹۳: ۱).

آغاز توجه به تعاونی با درج موادی در قانون تجارت در سال ۱۳۰۳ رسمیت یافت. از لحاظ تشکیل و ثبت تعاونی‌ها، نخستین شرکت تعاونی روستایی در سال ۱۳۱۴ در منطقه داورآباد شهرستان گرمسار تشکیل شد (همتی‌راد، ۱۳۹۳: ۳۸). با وجود سابقه درخشان تعاونی‌های گوناگون در ایران، اجرای خطمشی این تعاونی‌ها به توسعه اشتغال و افزایش بهره‌وری منجر نشده است و امروزه حجم بالایی از تعاونی‌های موجود غیر فعال یا منحل شده‌اند. به گزارش خبرگزاری بازار خبر (۱۳۹۳) در حال حاضر برابر آمارهای منتشره ۱۹۸ هزار تعاونی ثبت‌شده در کشور وجود دارد که ۴۳ درصد آنها غیر فعال و راکداند. این امر نشان می‌دهد مزیت‌های اقتصادی و اجتماعی تعاونی‌ها و تعریف صحیح از فعالیت و کارکرد تعاونی باید فرهنگ‌سازی شود. متأسفانه سهم بخش تعاون در اقتصاد ملی بسیار ناچیز است؛ به نحوی که آمارها گویای سهم ۳٫۸ درصد تا ۵ درصد و بعضاً ۸ درصدی بخش تعاون است که این تناقض آماری نیز خود از عدم احصاء، پایش و استخراج دقیق آمارهای بخش تعاون در محاسبات کلان اقتصاد کشور حکایت دارد؛ با این حال بخش تعاون تا پایان برنامه پنجم توسعه باید به سهم ۲۵ درصدی از اقتصاد دست یابد، سهمی که با گذشت سه سال از اجرای برنامه و در حالی که کمتر از دو سال دیگر به اتمام آن باقی مانده، هنوز ارتقا پیدا نکرده و تعاون را از دستیابی به جایگاه حقیقی خود بازداشته است. در گزارشی دیگر به نقل از خبرگزاری مهر (مهر ۱۳۹۵)، بر اساس قانون اساسی، بخش تعاونی، بخش خصوصی و بخش دولتی سه رکن اصلی اقتصاد ایران هستند که طبق اطلاعات سامانه جامع آمارهای ثبتی تعاون تا پایان مرداد سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۰۵ هزار و ۴۵۵ تعاونی به ثبت رسیده که از این تعداد حدود ۹۹ هزار تعاونی معادل ۴۸ درصد از کل تعاونی‌های ثبت‌شده، فعال بوده و حدود ۱۰۶ هزار و ۴۹۱ تعاونی معادل ۵۲ درصد غیر فعال یا نیمه فعال‌اند. همچنین بر اساس آمارهای استانی بسیاری از تعاونی‌های کشور غیر فعال هستند. این آمار در خراسان رضوی شامل ۴۷۰۸ تعاونی

است و بسیاری نیز به دلیل عدم فعالیت از سال ۱۳۹۳ منحل شده‌اند (روابط عمومی اداره کل تعاون خراسان رضوی، بهمن ماه ۱۳۹۵). در همدان نیز بر اساس گزارش ۲۶ فروردین ۱۳۹۶ باشگاه خبرنگاران جوان بیش از ۲۰۰۰ تعاونی غیر فعال وجود دارد؛ خبرگزاری تسنیم (۱۵ اسفند ۱۳۹۵) دوسوم از تعاونی‌های آذربایجان غربی را غیر فعال عنوان کرده است. بسیاری از تعاونی‌های غیر فعال در قالب صنایع معدنی، فرش دستباف، خدمات، تأمین نیاز مصرف‌کنندگان، اعتبار و مسکن بوده‌اند که در بسیاری از آنها تجارب مثبتی دیده نشده است. باید دید علل مشکلات یادشده چیست؟ عوامل بازدارنده در اجرای خط‌مشی‌گذاران در تعاون روستایی شامل سه دسته کلی مربوط به حوزه سیاست‌گذاری، محیط و ساختار هستند. سیاست‌گذاری اشتباه، شکست اجرای خط‌مشی‌های عمومی را در پی دارد. اشتباهاتی که در سیاست‌گذاری صورت می‌پذیرد، خود ناشی از عوامل گوناگونی است که همه آنها را می‌توان در چهار بخش هدف‌گذاری مبهم و غیرواقعی؛ نادرستی نظریه خط‌مشی؛ کمبود تعهد سیاست‌گذاران نسبت به اجرای خط‌مشی؛ و نبود توافق همگانی بر خط‌مشی اتخاذشده خلاصه کرد. عوامل بازدارنده محیطی شامل حوادث غیرمترقبه؛ کمبود زمان و منابع؛ کمبود حمایت‌های عمومی؛ و فناوری نامتناسب مورد نظر است و در نهایت دسته سوم مربوط به ضعف ساختار اجرایی است و شامل نبود استقلال نسبی در ارکان اجرایی؛ مشخص نبودن وظایف و مسئولیت‌ها؛ کمبود ارتباطات؛ و نبود نظام ارزیابی عملکرد است (رجب‌بیگی، ۱۳۷۸: ۷۳). همچنین در حوزه مدیریت، برای بقا، روش‌هایی برای اجرای بهتر خط‌مشی‌ها نیاز است که از طریق اندازه‌گیری آثار مخدوش آنها را کاهش داد (کنبک^۱ و همکاران، ۲۰۱۶: ۱۵۵).

بنابراین بسیاری بر این باورند تأمین منابع از طریق مدیریت سرمایه‌های مردمی و جلب مشارکت خارجی به صورت توأمان دو گزینه برای برون‌رفت از شرایط فعلی محسوب می‌شود که بهترین گزینه با اتکای بر مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی، بهره‌مندی و جهت‌دهی به نقدینگی پراکنده موجود در بازار پولی و کاهش آثار مخرب آن در مسیر تولید ناخالص داخلی و مقاوم کردن کشور است (کلاتری، ۲۲: ۱۳۹۴). تعاون بهترین رویکرد به پدیده مشارکت مردم در توسعه کشور و مردمی کردن اقتصاد است. این سرمایه اجتماعی اصلی‌ترین پشتوانه برای توسعه اقتصادی و سیاسی و حتی امنیتی کشور محسوب می‌شود؛ چرا که اعتماد عمومی بین مردم و دولت را به طور متقابل ارتقا می‌بخشد. وقتی مردم به دولت اعتماد داشته باشند، به سیاست‌ها و برنامه‌های دولت به صورت جدی و مؤثر توجه و برای اجرایی شدنش تلاش

می‌کنند؛ همچنین وقتی دولت به مردم اعتماد داشته باشد، در واگذاری امور به مردم با انگیزه و اعتقاد راسخ‌تری عمل می‌کند و اصلی‌ترین دستاورد این اعتماد متقابل، رشد و توسعه کشور خواهد بود. در این زمینه مشکل بیکاری و رکود با حمایت و همراهی مؤثر مردم و همکاری صادقانه دولت با سرعت بیشتری حل و فصل خواهد شد (کلانتری، ۱۳۹۶: ۹)؛ بنابراین به کارگیری مدلی مناسب و کارا برای اجرای خط‌مشی‌گذاری، می‌تواند تعاون روستایی را از مسائلی که امروز گرفتار آن شده، نجات داده و برای اجرای بهتر و عملی‌تر خط‌مشی‌های موجود تعاون روستایی تلاش کرد که نتیجه آن رشد و شکوفایی اقتصادی در مسیر اقتصاد مقاومتی خواهد بود؛ بنابراین کشور با وجود داشتن تعداد زیادی تعاونی به ویژه در حوزه تعاون روستایی، هنوز شاهد توسعه‌ای فراخور نبوده است و به نظر می‌رسد اجرای این خط‌مشی‌ها عملاً با مشکل مواجه بوده و چشم‌اندازها و اهداف تعاون روستایی به خوبی محقق نشده است. بدین منظور پژوهش حاضر در نظر دارد به روش کیفی الگویی بومی برای اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در مسیر اقتصاد مقاومتی به روش گراندد تئوری یا داده‌مبنای با مصاحبه از اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی نشان دهد.

ضرورت انجام پژوهش

مشارکت در تعاونی‌های روستایی از طریق درگیری فعال اعضا در سیاست‌گذاری‌ها و تعیین خط‌مشی‌ها و برنامه‌ها، همچنین نظارت بر اجرای فعالیت‌ها معنا پیدا می‌کند. متناسب با اصول و ارزش‌های تعاون، نقش اعضا در تصمیم‌گیری‌های تعاونی‌ها برجسته و تعیین‌کننده است (سایت وزارت تعاون، ۱۳۹۵). مجمع عمومی سازمان ملل در قطعنامه ۴۹/۱۵۵ مورخ ۲۳ دسامبر ۱۹۹۴ تصدیق کرد تعاونی‌ها عضو جدایی‌ناپذیر توسعه اقتصادی و اجتماعی همه کشورهای به شمار می‌روند (همتی‌راد، ۱۳۹۳: ۳۷).

می‌توان گفت تعاون، وسیله‌ای است برای افزایش و توزیع مجدد فرصت‌های مشارکت در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی و همیاری در توسعه و بهره‌مندی از آثار آن؛ به ویژه آن که مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی‌های گوناگون برای توسعه روستایی، امری اجتناب‌ناپذیر است؛ به عبارتی اجرای هرگونه برنامه عمران و توسعه در روستاها، بدون همیاری و مداخله مستقیم و خودخواسته مردم محل، ناکام خواهد شد. مشارکت فعال و خودجوش روستاییان نیز مستلزم آگاهی یافتن آنان از رهاورد طرح‌های توسعه است. همچنین برای دستیابی به یک توسعه

پایدار در مسیر توسعه یافتگی کشورمان به لزوم بازنگری در قوانین اقتصادی با توجه به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی در مجلس شورای اسلامی نیازمندیم. باید مسیر کنونی را تغییر دهیم و با استفاده از ظرفیت‌های بخش خصوصی و تعاونی به یک اقتصاد پایدار بر مبنای حضور مردم دست پیدا کنیم (جلالپور، ۱۳۹۵: ۷). مردمی کردن اقتصاد مؤلفه اصلی درون‌گرا کردن اقتصاد مقاومتی است و بخش تعاون بالاترین ظرفیت‌ها را برای دستیابی به اقتصاد مقاومتی دارد (عبدالمهی، ۱۳۹۵: ۷). از طرفی پس از ابلاغ سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی توسط مقام معظم رهبری در بهمن ۱۳۹۲ این الگو تأکید خاصی بر زمینه‌سازی برای نقش‌آفرینی مردم و فعالان اقتصادی در تحقق حماسه اقتصادی دارد. در این سیاست‌ها بر به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی و همکاری‌های جمعی تأکید شده است (سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی).

مهامت‌گاندی رهبر فقید آزادی هند با درک این مهم، راه ترقی یک کشور را در دو اصل می‌داندست: خوداتکایی روستایی؛ و مشارکت و خودیاری روستایی. به عقیده گاندی، یگانه‌وسيله نجات کشور، قربانی کردن نفس خویش و فداکاری و خدمت هریک از افراد جامعه به دیگران اعم از فقیر و غنی است. ایجاد سازمان‌های ازپیش‌تعیین‌شده، بدون در نظر گرفتن ابتکار روستاییان نه تنها به توسعه کمک نمی‌کند، بلکه مخالف آن است، یا دست کم نیرویی خنثی خواهد بود. البته این مشارکت باید دو نتیجه را در پی داشته باشد: ۱. منافع مستقیم محرومان جامعه را تأمین کند و ۲. به صورت فعالیتی اشتغال‌آفرین و درآمدزا در سطح روستاها درآید. تعاون و مشارکت جمعی در فرهنگ روستایی کشور ما از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. با این حال، مهم‌ترین مشکل فراروی توسعه تعاونی‌های روستایی، مسئله ضعف مالی روستاییان است که دولت و سیستم بانکی با کمک‌های حمایتی خود می‌توانند این نقص را رفع کنند. چنین مسئله‌ای، آثار مثبتی در پی خواهد داشت؛ زیرا گسترش فعالیت‌های تعاونی روستایی، رهگشای بسیاری از مشکلات اقتصادی خواهد بود (مالکی، ۱۳۹۲: ۱۴).

این تحقیق و سایر تحقیقات مشابه در سطح کشور سبب می‌شود تا مدلی برای طراحی اجرای خط‌مشی‌گذاری در تعاونی‌های روستایی حاصل شود که در نوع خود می‌تواند زمینه توسعه پایدار و شناسایی مسائل و مشکلات آنها در مسیر اقتصاد مقاومتی به دست آید. بنابر آنچه اشاره شد، این پژوهش از دو بعد دارای اهمیت است؛ در بعد کاربردی، الگوی بومی تدوین‌شده از روش اجرای خط‌مشی‌های عمومی مرتبط با توسعه روستایی می‌تواند به بهبود سیاست‌ها و اجرای مناسب آنها منجر شود که نتیجه کلی آن تبلور اقتصاد مقاومتی است. از بعد

نظری نیز نتایج این پژوهش می‌تواند در توسعه علم و استفاده حوزه‌های مختلف مدیریتی و علوم انسانی مفید واقع شود.

اهداف پژوهش

- هدف کلی: هدف اصلی این مطالعه، کاوش فرایندهای مدیریتی منجر به طراحی مدلی برای اجرای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی است.
- اهداف ویژه: (۱) شناخت فهم اساتید و خبرگان برای اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی؛ (۲) کشف مدل پارادایمی و ماتریس پیامد/ علی اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی به روش نظریه داده‌مبنا.

ادبیات نظری و پیشینه پژوهش

اجرای خطمشی

اجرای خطمشی، به اعمالی گفته می‌شود که توسط افراد یا گروه‌های اجتماعی و یا اداری برای دستیابی به اهداف مندرج در بیانیه خطمشی و مذاکرات قبل از تصویب انجام می‌شود. به طور کلی، فعالیت‌های مرتبط با اجرای خطمشی عبارت‌اند از؛ شناسایی مجریان، تعیین حدود مسئولیت‌ها و اختیارات مجریان، توزیع منابع و سایر اقدامات پشتیبانی و نظارت بر فعالیت‌های مجریان. در نگاه اول تصور می‌شود فعالیت‌های اجرا، پس از تصویب خطمشی به طور خودکار و پیوسته از طریق مؤسسات دولتی و اقتدار خطمشی‌گذاری، به سادگی پیاده می‌شوند (دانشفرد، ۱۳۹۳: ۲۴). همچنین بعد از آنکه یک مسئله در دستور کار قرار می‌گیرد، بعد از طرح انتخاب‌های گوناگون و گزینش یکی از آنها، آنچه در نهایت باید انجام شود، اجرای آن تصمیم است، این مرحله را اجرای خطمشی می‌نامند (الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۹۳: ۱۷۰).

در حالی که اجرا نه ساده است و نه خودکار؛ اغلب بین تصویب قوانین و مقررات و به کارگیری آنها شکاف بزرگی وجود دارد. این شکاف از طریق خطمشی‌گذاران ممکن است بزرگ‌تر و ژرف‌تر شود. منکینز و استیل^۱ در پژوهش خود (۲۰۰۵)، برای پر کردن شکاف میان طراحی و اجرای خطمشی‌ها به چند راهکار رسیده‌اند: ساده نگه‌داشتن خطمشی، واقع‌گرا بودن خطمشی، مذاکره پیرامون مسئله اصلی، به کارگیری جدی خطمشی، توسعه ارتباطات، تخصیص درست منابع، بیان شفاف خطمشی‌ها و اولویت‌ها، نظارت مستمر اجرا و ایجاد

ظرفیت‌های جدید اجرا (دانشفرد، ۱۳۹۳: ۲۴). اجرا در مراحل آخر فرایند خط‌مشی‌گذاری قرار دارد که معمولاً کمتر دیده می‌شود و اغلب مورد غفلت واقع شده و با کم توجهی مواجه می‌شود. بعضی از نویسندگان با اغماض و کم‌دقتی بیان می‌کنند که تصمیم‌های خط‌مشی عمومی توسط بوروکرات‌ها و کارمندان صنفی به صورت خودکار اجرا می‌شود. در حالی که واقعیت این است مقامات رسمی، اجرای خط‌مشی‌ها را از طریق سازمان‌های مناسب دولتی و غیر دولتی انجام می‌دهند (همان: ۲۵).

از طرفی دیگر اجرا، تعامل بین هدف‌گذاری و اعمال و اقداماتی است که برای حصول به آنها طرح‌ریزی شده است؛ اجرا، قدرت و توان ایجاد پیوندهای متوالی در زنجیره روابط علی است به صورتی که نتایج مطلوب به دست آید؛ اجرا به عنوان فرایندی تعاملی بین خواسته‌های شخص و روش‌های دستیابی به آن تلقی می‌شود؛ به بیان دیگر منظور ما از اجرا، فعالیت‌هایی است که به طور مستقیم خط‌مشی را به انجام می‌رساند. دو دسته از فعالیت‌ها قابل توجه‌اند: تفسیر و سازماندهی. تفسیر ترجمان زبان و نوشتار خط‌مشی به سوی جهت‌گیری‌های قابل قبول است. سازماندهی نیز ایجاد واحدها و روش‌های انجام و اجرای خط‌مشی مورد نظر است (هاولت، ۱۳۸۰؛ الوانی و شریف‌زاده، ۱۳۹۳: ۱۷۰).

رویکردهای اجرای خط‌مشی عمومی

دیدگاه‌های موجود در زمینه اجرای خط‌مشی‌ها را می‌توان به دو گروه کلی کلاسیک و جدید تقسیم کرد. (اندرسون^۱، ۲۰۰۵: ۳۳).

۱. **رویکرد کلاسیک:** در مدل کلاسیک اجرا، سیستم اداری به صورت یک مجموعه مکانیکی در نظر گرفته می‌شود که دارای سه خصیصه است: (پلتیر^۲، ۲۰۰۴: ۳۰۷-۳۰۷) ۱. عناصر تشکیل‌دهنده ساختار سازمان‌های اداری در سلسله‌مراتبی متمرکز مشغول فعالیت‌اند. مبنای این نظر تعلیمات ماکس وبر^۳ به عنوان اولین دانشمندی است که در ارائه یک تئوری سیستماتیک در زمینه سازمان بوروکراتیک تلاش کرده است. وبر سیستم اداری بوروکراتیک را نقطه‌اتکای اقتدار قانونی برای رسیدن به اهداف خود معرفی کرده و آن را به عنوان ساختاری که به وسیله رأس هرم قدرت کنترل می‌شود، معرفی می‌کند. عناصر تشکیل‌دهنده رأس هرم، گروه کوچک تصمیم‌گیران سیاسی‌اند که سیاست‌های آنها با جدیت به وسیله عناصر اداری تابع

1. Anderson
2. pelletier
3. Veber

و فرمانبر اجرا می‌شوند؛ ۲. ویژگی دوم از سوی ویلسون^۱ استاد علوم سیاسی و رئیس جمهور ایالات متحده آمریکا بیان شده است. از دیدگاه ویلسون نظام سیاسی از نظام اداری کاملاً مجزا بوده و هر یک فعالیت‌های خاص خود را انجام می‌دهند؛ بدین گونه که دولت طرح‌ها را ارائه داده و سیستم اداری آنها را اجرا می‌کند. در این نگاه بوروکرات‌ها افرادی بی‌طرف، حرفه‌ای و غیر سیاسی در نظر گرفته شده‌اند (اندرسون، ۲۰۰۵: ۳۴).

در مدل کلاسیک اجرا، نگاه ابزاری تیلور^۲ نسبت به عوامل اجرا پذیرفته می‌شود. تیلور پیشگام نظریه مدیریت علمی، عامل نیروی کار در چرخه تولید بوده و تشخیص خصوصیات ارگانسیم انسانی را به سان تشخیص کارکردهای یک ماشین ممکن دانسته و در مطالعات خود به دنبال بالابردن کارایی ارگانسیم انسانی در فرایند تولید است (وحید، ۱۳۸۰: ۵). در بینش کلاسیک تمایزی اساسی میان طراحی یک خطمشی و اجرای آن وجود دارد. به علاوه، مرحله اجرا بعد از مرحله تعیین سیاست قرار دارد؛ به عبارت دیگر، یک سیاست همراه با اجرا شکل نمی‌گیرد؛ بلکه قبل از اجرا، ساختار معینی دارد (هاولت و رامش^۳، ۲۰۰۳: ۲۷۵). مدل کلاسیک اجرای سیاست‌گذاری‌های عمومی رفته رفته با انتقادهای جدی مواجه شده است و مطالعات انجام‌شده در خصوص سیستم اداره دولتی و رفتارهای سازمانی بر پیچیدگی مرحله اجرا تأکید کرده است.

۲. **رویکرد نئوکلاسیک:** با مطالعه ریم و رابینووتس^۴ تجدیدنظر در مدل کلاسیک اجرا کامل می‌شود. این دو در پژوهش خود ارتباط خطی و یک‌جانبه تصمیم‌گیر و اجراکننده را زیر سؤال برده و بر وجود ارتباط دوری میان سیستم سیاسی و سیستم اجرایی بر اساس مذاکره و روابط قدرت تأکید ورزیده‌اند. بدین ترتیب بازیگر اداری، دیگر فردی تابع و فرمانبردار در نظر گرفته نشده؛ بلکه در ساختار و شکل سیاست‌ها فردی مؤثر است (اندرسون^۵، ۲۰۰۵: ۳۳۱). تحقیقات انجام‌شده به وسیله «مرکز مطالعات پیرامون خطمشی» دولت فرانسه درباره نحوه اجرای سیاست‌گذاری‌های دولت در زمینه ایجاد اشتغال، درستی نظریه‌های اخیر را به اثبات می‌رساند (هیل^۶، ۲۰۰۵: ۷۷). این مطالعات از یک سو بر گوناگونی نحوه اجرای سیاست به وسیله مجریان در مناطق مختلف کشور فرانسه تأکید دارند؛ بدین گونه که در منطقه‌ای سیاست بیشتر بر اساس قوانین تعریف‌شده اجرا شده است، در منطقه‌ای دیگر در صورت به کارگیری

1. willson
2. Taylor
3. Howlett and Ramesh
4. Rim & Rabinowets
5. Anderson
6. Hill

قشرهایی خاص از بیکاران با تأکید بر کمک‌های مالی دولت انجام می‌پذیرد و در منطقه‌ای بر مبنای شبکه‌هایی که مجریان با دیگر بازیگران منطقه‌ای ایجاد می‌کند و با استفاده از ارتباطات حاصل‌شده در کسب اطلاعات و کارایی برای افراد فاقد شغل، سیاست به اجرا گذارده می‌شود. از سوی دیگر، مجری فردی است که برای اجرای سیاست با منطق‌های مختلف قانونی، تجاری، صنعتی افکار عمومی و منطق کمک‌های اجتماعی که در بسیاری موارد غیر قابل جمع‌اند، مواجه می‌شود و اوست که برای اجرای سیاست، منطقی را بر منطق دیگر ترجیح می‌دهد.

در هر زمینه پژوهشی معمولاً مطالعاتی صورت گرفته که قرابت معنایی نزدیکی با پژوهش محقق دارد. پیشینه در دو قسمت داخلی و خارجی نوشته شده است.

بر اساس نتایج مطالعه عباسی و همکارانش (۱۳۹۵) با عنوان «بررسی موانع اجرای خط‌مشی‌های عمومی در سازمان‌های دولتی» خط‌مشی‌گذاری عمومی در یک فرایند ساده، شامل سه مرحله اصلی تدوین، اجرا و ارزیابی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد الگوی مفهومی تحقیق با داده‌های گردآوری‌شده سازگاری و تناسب دارد. همچنین مشکلات مربوط به تدوین‌کنندگان خط‌مشی، مجریان و استفاده‌کنندگان، ماهیت خط‌مشی، سازمان مجری، انواع کنش‌ها و گروه‌های فشار و محیط با اجرای خط‌مشی در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در ارتباط است.

نکویی نائینی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی جامعه روستایی بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی: مطالعه موردی شهرستان اصفهان» رمز موفقیت تعاونی‌ها را مشارکت اعضا در مدیریت آنها عنوان کرده‌اند؛ در تعاونی‌های روستایی، به دلیل ماهیت ویژه و اتکای اداره تعاونی بر خواست اعضا و نقش آنها در جهت‌گیری‌های شرکت، مشارکت اعضا از اهمیت بیشتری برخوردار است. یافته‌ها نشان داد مشارکت اعضا در مدیریت تعاونی‌های تولید روستایی در حد متوسط است؛ همچنین، ضریب همبستگی چندگانه نشان‌دهنده رابطه قوی بین متغیر مشارکت اجتماعی اعضا و متغیر موفقیت بوده و از این‌رو، تأثیر این متغیر کاملاً قابل توجه ارزیابی شده است.

نتایج پژوهش مرتضوی و همکارانش (۱۳۹۱) با عنوان «ارزیابی و اولویت‌بندی موانع اجرای قانون مدیریت خدمات کشوری» نشان می‌دهد اداره امور هر کشور بر اساس خط‌مشی‌های اساسی و عمومی آن کشور تبیین می‌شود. در اجرای خط‌مشی یا قانون، موانع و عوامل متعددی وجود دارند که بدون در نظر گرفتن آنها تحقق قانون میسر نمی‌شود. در این

مطالعه (که از نوع توصیفی، پیمایشی و کاربردی است) از ادبیات اجرای خطمشی و موانع اجرای آن در «ارزیابی و اولویت‌بندی موانع اجرای قانون مدیریت خدمات کشوری» استفاده شده است. در این مطالعه چهار دسته از عوامل با عنوان موانع مرتبط با شکل و محتوای قانون، مجریان قانون، نظارت بر اجرای قانون و ابزارها و پیش‌نیازها شناسایی شدند که از بین آنها تنها عاملی که در حد میانگین بوده، شکل و محتوای قانون مدیریت خدمات کشوری با امتیاز ۲٫۸۷ است و بقیه عوامل شامل نظارت (۳٫۴۲)، ابزارها و پیش‌نیازها (۳٫۳۶) و مجریان قانون (۳٫۲۹) به عنوان موانع مهم تحقق قانون مدیریت خدمات کشوری شناخته شده‌اند.

معمارزاده طهران و همکارانش (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «ارائه مدل برای ارزیابی اثربخشی اجرای خطمشی‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران در حوزه بهداشت و درمان» به ارزیابی اثربخشی اجرای خطمشی‌های مصوب مجلس شورای اسلامی در حوزه بهداشت و درمان پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد میزان اثربخشی انواع اجرا با یکدیگر متفاوت است و برای افزایش اثربخشی هر نوع باید به شاخص‌های مختلف توجه کرد.

هانگ^۱ و همکارانش (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «درس‌هایی از اجرای خطمشی‌های سازمانی در حوزه دسترسی عمومی به آزمایش‌های بالینی» به تحلیل موانع و راهکارهای اجرای خطمشی‌های حوزه سلامت پرداخته‌اند. بر اساس نتایج مطالعه، عوامل فرهنگی مهم‌ترین چالش‌هایی‌اند که در اجرای این خطمشی‌ها وجود دارند؛ برای غلبه بر این چالش‌ها به تعهدات فعال همه سرمایه‌گذاران این حوزه، محققان و پژوهشگران نیاز است که با اشتراک‌گذاری منابع آنها زمینه‌های موفقیت اجرای خطمشی‌ها فراهم می‌شود.

وو^۲ و همکارانش (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «یک شکاف ذهنی از موانع و محدودیت‌های اجرای خطمشی‌گذاری‌های انرژی در مقیاس محلی در مناطق روستایی چین» به بررسی روندهای اجرای کامل خطمشی‌های روستایی پرداخته‌اند. با توجه به نگرانی‌های زیست‌محیطی مرتبط با مصرف سوخت‌های فسیلی در مناطق روستایی، خطمشی‌هایی برای حمایت از مصرف انرژی تجدیدپذیر تدوین شده است. بر اساس این سیاست‌ها دولت مرکزی چین باید به سمت مصرف پایدار انرژی حرکت کرده و با اجرا و ارزیابی این خطمشی‌ها بتواند در آینده بخش عظیمی از مصرف انرژی را از فسیلی به سمت انرژی‌های پایدارتر سوق دهد؛ در این مقاله در گام اول شناسایی خطمشی‌ها و سپس ارزیابی کلی آنها انجام گرفته و نشان داده شده بهره‌وری انرژی در مناطق روستایی چین متفاوت از مناطق شهری است، چرا

1. Huang

2. Wu

که مقامات محلی خود مانع مهمی در اجرای خط‌مشی‌های کلی مصرف انرژی‌اند و نهایتاً این موانع محلی، عملکرد کلی نظام و دولت مرکزی را در دستیابی به اهداف بلندمدت تحت تأثیر قرار داده و عواقب نامطلوبی را در چشم‌انداز این کشور ترسیم می‌کند.

کنبک^۱ و همکارانش (۲۰۱۶) در پژوهشی با عنوان «روش مدل‌سازی شبکه‌ای به منظور اجرای خط‌مشی در سازمان‌های مدیریت منابع طبیعی» سازمان‌های منابع طبیعی را مسئول اجرای خط‌مشی‌های زیست‌محیطی برای توسعه عنوان کرده‌اند. این پژوهش با روش مدل‌سازی شبکه‌ای به ارزیابی اجرای خط‌مشی‌های موجود پرداخته و با تأکید بر پیشرفت‌های محاسباتی موجود در حوزه روشی، اثرات مخدوش مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داده است که رویکرد مدل‌سازی شبکه‌ای برای توسعه اجرای بهتر خط‌مشی‌های سازمان در حوزه منابع طبیعی بر عوامل بوروکراتیک تصمیم‌گیری متکی است و ساختار سازمان‌ها به عنوان عاملی دیگر شدیداً اجرای خط‌مشی‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

روش پژوهش

انتخاب روش تحقیق به سؤال‌ها و هدف هر تحقیق، توانایی‌های شخص محقق و امکانات او، نوع داده‌های در دسترس، شرایط مورد مطالعه و محدودیت‌های آن بستگی دارد. چون این پژوهش با هدف اکتشاف و تدوین الگوی بومی انجام شده است، روش کیفی با استراتژی گراندد تئوری برای انجام آن مناسب به نظر می‌رسد و قصد محقق می‌تواند کشف موضوع تحقیق با نظر مشارکت‌کنندگان در تحقیق باشد. دلیل انتخاب گراندد تئوری به خاطر استخراج رویکرد نظری جدید در این زمینه است، هرچند در ارتباط با اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی، نظریه‌های متعددی وجود دارد، اما به کارگیری این نظریه‌ها در جامعه آماری مورد نظر در بیشتر اوقات نتیجه مطلوبی نداشته است، به همین خاطر با اتکا به رویکردی بومی، ضمن تفاوت این پژوهش با کارهای مشابه انجام شده، می‌تواند به تدوین الگویی منجر شود که برخاسته از نظرات اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور است؛ بنابراین این نظریه بهتر و بیشتر می‌تواند به حل مسائل مدیریتی کشور کمک کند. گراندد تئوری بهترین رویکرد پژوهشی برای ارائه الگوی بومی است چون از طریق گراندد تئوری ضرورت رفتن به عرصه زندگی واقعی افراد برای کشف آنچه واقعاً وجود دارد، محقق می‌شود؛ گراندد تئوری می‌تواند باعث بسط نظریات موجود هم باشد. پس محقق در ابتدا با

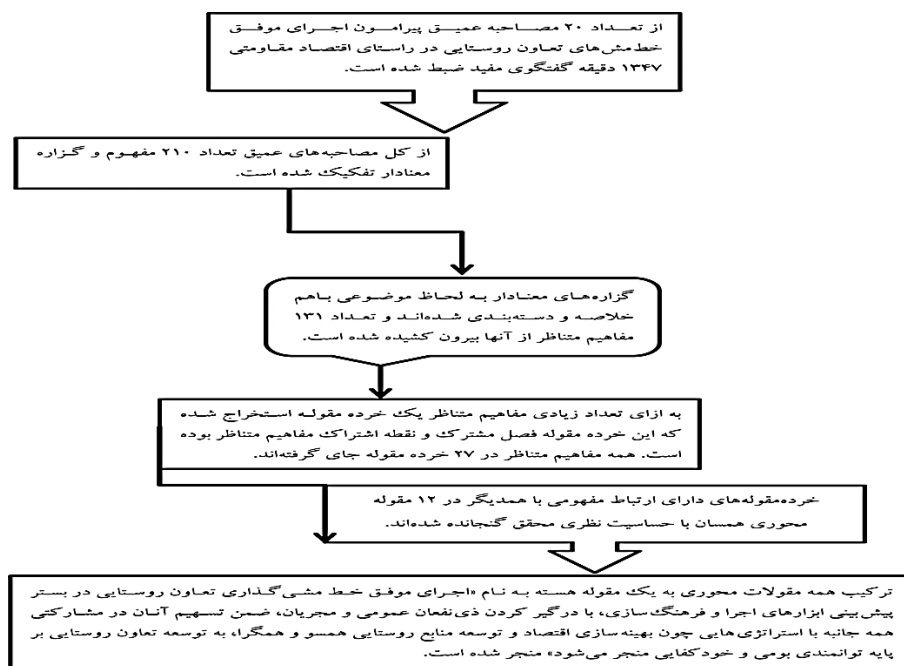
انجام مصاحبه‌های عمیق از ۲۰ نفر از اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به تدوین الگوی بومی اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی پرداخته است. جامعه آماری تحقیق شامل اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور است که به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. انتخاب مشارکت‌کنندگان در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیش‌ترین اطلاعات در مورد پدیده مورد بررسی انجام می‌شود و از این رو اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور، بیش‌ترین اطلاعات را در این حوزه دارند. روش نمونه‌گیری نظری است؛ در نمونه‌گیری نظری انتخاب نمونه‌ها با توجه به تحلیل داده‌های گردآوری‌شده پیشین شناسایی می‌شود. با گذشت زمان به عمق و تمرکز نمونه‌گیری افزوده می‌شود، زیرا در مراحل اولیه، بیشتر کشف مفاهیم و مقولات تازه و در مراحل بعد، عمق و غنا بخشیدن به این مقولات، مدنظر قرار می‌گیرند. نمونه‌گیری زمانی به پایان می‌رسد که محقق به اشباع نظری رسیده باشد و این زمانی حاصل می‌شود که داده‌های اضافی، به تکمیل و مشخص شدن یک مقوله نظری کمکی نمی‌کنند و نمونه‌ها از آن پس مشابه به نظر می‌رسند؛ بنابراین نمونه‌گیری از اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور تا جایی ادامه می‌یابد که محقق به این نتیجه برسد همه اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور در ارتباط با اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی نظر واحدی دارند. در کل جمع‌آوری اطلاعات این پژوهش با استفاده از مصاحبه‌های عمیق انجام‌شده و فرایند تفسیر و تحلیل مصاحبه‌ها با توجه به روش کدگذاری انجام می‌شود.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، محقق با انجام مصاحبه‌های عمیق از اساتید و خبرگان به تدوین الگوی بومی اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی پرداخته و سپس مدل پارادایمی آن را بر اساس روابط علی موجود ارائه کرده است.

شروع کار

شروع کار در نظریه زمینه‌ای با انجام مصاحبه‌های عمیق صورت می‌گیرد. مدل ارائه شده در این پژوهش حاصل تحلیل عمیق ۲۰ مصاحبه اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور است که در فرایند مدیریتی تعاون روستایی استان‌ها و کل کشور درگیرند. طول زمان مصاحبه‌ها بین دامنه زمانی ۳۸ تا ۱۲۶ دقیقه متغیر بود و در مجموع ۱۳۴۷ دقیقه مصاحبه، با میانگین ۶۷ دقیقه برای هر مصاحبه، انجام گرفت. نتایج تحلیل داده‌ها بر اساس مراحل سه‌گانه کدگذاری ارائه شد و در مرحله کدگذاری باز، بیش از ۲۱۰ مفهوم و گزاره معنادار استخراج شد. لازم به ذکر است تمام مراحل استخراج تئوری و فرایند کدگذاری به صورت دستی انجام شده است؛ به این صورت که متن مصاحبه‌ها به دقت بارها خوانده شده و کدها و گزاره‌ها از آن استخراج شده است. در مرحله بعد ۱۳۱ مفاهیم متناظر از ۲۱۰ گزاره‌های معنادار کلی موجود در متن مصاحبه‌ها استخراج شد. این مقوله‌ها ارتباط مفهومی با همدیگر دارند و به راحتی می‌توان آنها را دسته‌بندی کرد؛ در مرحله کدگذاری باز ۲۷ خرده‌مقوله از مفاهیم متناظر بیرون کشیده شده است. مراحل تئوری‌سازی در نظریه زمینه‌ای در نمای شماتیک زیر نشان داده شده است.

نمودار ۱. شماتیک فرایند استخراج تئوری برآمده از مصاحبه‌های پژوهش

پس از بررسی دقیق‌تر و پیوند بین مفاهیم خرده‌مقولات، ۱۲ مقوله محوری به دست آمد که این مقولات عبارت از: پیش‌بینی ابزاری در اجرا، فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی است. با انتزاع بیشتر این مقولات در مرحله کدگذاری گزینشی، مقوله هسته‌ای به شرح زیر ظاهر شد: «اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی بر مبنای درگیری همه جانبه فکری و عملی مردم و مجریانی است که توسعه روستایی را معیار اقتصاد مقاومتی و راه برون رفت از مشکلات اقتصادی کل کشور می‌دانند» ظاهر شد که بتواند تمامی مقولات دیگر را تحت پوشش قرار دهد. جدول زیر نتایج تحلیل داده‌ها را در مراحل سه‌گانه کدگذاری نشان می‌دهد. پس از طرح مقولات، مقوله هسته‌ای و نهایتاً مدل پارادایمی به تصویر کشیده می‌شود.

جدول ۱. خروجی مراحل سه‌گانه کدگذاری باز، محوری و گزینشی

مفاهیم متناظر	خرده‌مقولات	مقولات محوری	مقوله هسته نهایی
ویژگی‌های خطمشی خوب مفید بودن در عمل و سادگی در اجراست. سازماندهی برای خطمشی‌گذاری تعاون روستایی. یک خطمشی خوب قابلیت اجرایی قریب‌الوقوعی دارد. داشتن قابلیت اجرایی. عدم پیچیدگی.	سهولت اجرایی	پیش‌بینی ابزاری در اجرا	اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی بر مبنای درگیری همه جانبه فکری و عملی مردم و مجریانی است که توسعه روستایی را معیار اقتصاد مقاومتی و راه برون رفت از مشکلات اقتصادی کل کشور می‌دانند
توسعه آموزش. داشتن اطلاعات عمومی لازم برای انجام فعالیت اقتصادی مانند خرید و فروش، تولید، بازار. آموزش اجباری مجریان خط مش. اجرای برنامه‌های آموزشی متناسب. گام نخست در برنامه‌ریزی خطمشی‌گذاری تعاون روستایی شناخت مسائل خاص منطقه است. توجه به آموزش.	وجود امکانات و زیرساخت		
داشتن اعتماد به نفس و خودباوری. داشتن توان تصمیم‌گیری با توجه به شرایط مکانی و زمانی. داشتن صبر و استقامت لازم برای مقاومت در برابر مشکلات. داشتن روحیه سخت‌کوشی و همکاری مردمی برای تحقق اهداف.	توسعه‌خواهی همگانی	فرهنگ‌سازی	
فرهنگ‌سازی در راستای تولید. توجه به قابلیت‌های فرهنگی مردم. شناخت روحیات فرهنگی. عدم تناقض سیاست‌ها با فرهنگ جامعه.	همسویی با بستر فرهنگی		
گسترده‌گی تعاون روستایی. عمومیت تعاون یک مزیت است. ارتقای فرهنگ کار روستایان. تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری. جذب فارغ‌التحصیلان کشاورزی در تعاونی‌های روستایی.	توسعه فرهنگ تعاون		
خریدهای تضمینی برای رفع نگرانی‌های کشاورزان. اصلاح الگوی مصرف و تولید. تأکید بر قابلیت‌های تولیدی منطقه. سرمایه‌گذاری بر تولیدات کشاورزی. توسعه تولیدات موجود	تولید بومی	توانمندی بومی	
توسعه از طریق کشاورزی. ارتقای کیفیت زندگی روستایان. افزایش سوددهی از طریق تولید. ارتقای کیفیت محصولات با روش‌های علمی	سودآوری عمومی		
همکاری و تعامل با مؤسسات تعاونی. کشاورزی کاربر، درهم‌تندیدگی اندیشه و عمل کارگزاران اجرایی. همفکری مجریان با روستایان. سازماندهی مشارکت مردم در امر توسعه روستایی	درگیری ذهنی و عاطفی	مشارکت فعال	
گسترش و اجرای برنامه‌های کاربردی فناوری ارتباطات و اطلاعات. همکاری و مشارکت. تسهیل و تشویق همکاری جمعی. نهادینه کردن مشارکت در جوامع روستایی. جلب مشارکت مردمی در برنامه‌ریزی‌های گوناگون	جلب همکاری فعال		
جلب همکاری رسانه‌های جمعی. افزایش آگاهی عمومی نسبت به اصول و ارزش‌های تعاون. آگاهی بخشی از اجرای موفق خطمشی‌ها. برگزاری دوره‌های آموزشی عمومی	شفافیت منافع عمومی	توجیه ذی‌نفعان	

	عمومی	مقبولیت ابزاری	توجه نقش تعاون روستایی در تحقق عدالت اجتماعی، اولویت دادن به مردم، پشتیبانی اقتصاد دانش بنیان، لزوم توجه به پیشرفت توأم با عدالت، تعریف خط‌مشی به عنوان یک الگوی کارآمد، دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله
انکای به خود		استقلال مالی	حمایت از تولیدات داخلی و ملی، تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های اقتصادی، توسعه عملیات اقتصادی، افزایش بهره‌وری، خودکفایی بومی
		شکوفایی محلی	توسعه پایدار، تقویت خودباوری و خوداتکایی، پایداری از طریق خودانکایی، ارتقای توان مدیریتی، مالی و اعتباری شبکه تعاون روستایی، توانمندسازی نیروی کار
بازخوردهای مثبت		تجارب موفق اجرا	تأکید بر ارتقای درآمد روستاییان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور، سهیل مقررات و گسترش مشوق‌های لازم، تعریف و ارائه الگوهای موفق، توجه آینده‌نگری طرح‌ها و خط‌مش‌ها
		اخلاقی بودن	تأکید بر احترام و همگرایی کارگزاران تعاون روستایی، وجود حسن رابطه بین اعضای تعاون روستایی، تأکید بر تصمیماتی بر پایه نفع رساندن به کشاورزان، تکریم روستاییان و کشاورزان، تکریم محیط زیست
		رفع مشکلات	کاهش دخالت دولت در تعاون، آمادگی در مواجهه با چالش‌ها، تقویت بنیه مالی تعاونی‌ها، اصلاح اساسنامه تعاونی‌های روستایی، طرحی و اجرایی سیستم ارزشیابی عملکرد و شرکت‌های اتحادیه‌های تعاون، غلبه بر تعدد و تصدی‌گری در تعاون روستایی
بهینه‌سازی اقتصاد روستایی		پویایی مبادلات روستا	کمک به ماندگاری روستاییان در روستاها، محور قرار دادن رشد و بهره‌وری در روستا، رونق گردشگری روستایی، تقویت عوامل تولید، توسعه بازارهای محلی
		مردمی کردن اقتصاد	حذف واسطه‌ها و دلالتان، بازاریابی، به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، امنیت قانون و حفظ حقوق افراد و منافع آنها، در اختیار قرار دادن تسهیلات بانکی برای تعاون روستایی
توسعه منابع		افزایش قابلیت‌های محیطی	بها دادن به تعاون روستایی، خودگردانی تعاون روستاها، به فعلیت درآوردن استعدادها، تعهد و تداوم آن در کارمندان و مجریان، قدرت ظرفیت نوآوری، توسعه سیاست‌های اقتصادی مقاومتی
		افزایش امکانات اجرایی	انتشار کتب و نشریات ضروری، افزایش قابلیت‌های تولیدی در روستاها، همکاری و تعامل با مؤسسات آموزشی، اصلاح الگوی مصرف به سمت مصرف بهینه، موفقیت سیستم تولیدی روستاها، توانمندی اقتصاد روستایی
همسویی منافع عمومی و فردی		همگرایی	ادغام نفع ملی با منافع فردی، حرکت از اقتصاد روستایی به سوی منافع ملی، تعامل سازنده بین گروه‌ها، تعریف اقتصاد محلی به مثابه اقتصاد ملی
		پیوند منافع خرد و کلان	خط‌مشی خوب است که با تغییر یا تثبیت به افراد و سازمان منفعت برساند، پیاده‌سازی منفعت فردی در راستای ارتقای صنعت ملی، همانندی توسعه بومی و توسعه ملی
توسعه روستایی		گسترش امکانات	استفاده از حداکثری منابع و ظرفیت‌های کشور، رسیدن به توسعه پایدار، موفقیت اجرای طرح‌های عمرانی، مهاجرت معکوس از شهر به روستا، آبادی و به قابلیت رساندن زندگی روستایی، پیشرو بودن در تولید
		ارتقای فرهنگی	تقویت فرهنگ کار و تولید، فرهنگ اشتغال‌زایی، توسعه تکنولوژی‌های تولیدی، به کارگیری فناوری پیشرفته، همکاری و تعامل با دانشگاه‌ها
خودکفایی		تولید نیازهای اساسی	حمایت از تولید داخلی، حمایت از سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، افزایش تولید داخلی نهادها و کالاهای اساسی، تأمین امنیت، تأکید بر افزایش کمی و کیفی غذا و درمان
		کاهش واردات	صادرات به جای واردات، فرصت‌سازی بومی، مولد شدن اقتصاد بومی
		اشتغال‌زایی	سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکرد جهادی، درون‌زایی اشتغال، اشتغال همه اعضای خانواده، توسعه مشاغل کوچک و متوسط، حرکت جهاد گونه اقتصادی

نام‌گذاری مناسب مقوله‌ها، پرسیدن سؤالات برانگیزنده، مقایسه و استنتاج طرحی نو، یکپارچه و واقع‌بینانه از انبوه داده‌های خام و سازمان‌نیافته، نیاز به خلاقیت ویژه‌ای دارد و با توجه به خلاقیت باید حساسیت نظری راهگشای ادامه کار باشد. حساسیت نظری از خلال

تجربه حرفه‌ای، مطالعه متون، تجربه شخصی و روند تحلیل داده‌ها افزایش می‌یابد. حساسیت نظری از آن جهت مهم است که اساساً پژوهش کیفی و نظریه‌مبنایی در پی معنادادن به داده‌هاست. در ادامه هر یک از مقولات معنادار با توجه به خلاقیت و حساسیت نظری تحلیل و تفسیر شده‌اند.

مقوله هسته (مرکزی): اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود.

آخرین مرحله کدگذاری، کدگذاری گزینشی است که در آن کدهای به دست آمده در مرحله کدگذاری محوری را در سطحی انتزاعی‌تر ادامه می‌دهد. هدف از این کار، یکپارچه‌سازی و پالایش مقوله‌های کسب‌شده در مرحله کدگذاری محوری است. در این مرحله است که شکل‌گیری و پیوند هر مقوله با سایر مقوله‌ها شرح داده می‌شود و مقوله هسته نهایی به دست آمده که کل مفاهیم و مقوله‌ها را در بر می‌گیرد. با ترکیب ۱۲ مقوله اصلی پژوهش (پیش‌بینی ابزاری در اجرا، فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی)، مقوله هسته نهایی در مرحله کدگذاری گزینشی ظهور کرد. با توجه به مقولات عمده و توضیحات فوق می‌توان گفت مقوله؛ اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود، می‌تواند همه مباحث اساتید و خبرگان مزبور راجع به موفقیت اجرایی خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی را تحت پوشش قرار دهد و نیز جنبه تحلیلی داشته باشد. بر اساس مقوله هسته نهایی که خود برگرفته و انتزاع‌شده از سایر مقولات عمده است، اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی در کل کشور در تجربه زیست خود شرایط علی، بستر و پیامدهای اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی را تجربه، درک و یا تصور می‌کنند. آنها در شرایط و بستر تعاملی خاصی، اجرای موفق این خط‌مشی را تبیین کرده‌اند که اگر این شرایط در هر روستا و تشکل تعاونی مهیا شود، انتظار موفقیت‌آمیز اجرای خط‌مش‌ها، انتظار معقولی خواهد

بود. اساتید و خبرگان خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی کشور به عنوان کارگزاران و مجریان برنامه‌ریزی‌های خرد و کلان مدیریت روستایی و تعاونی فعالیت می‌کنند که در موارد متعددی خود در موارد مدیریتی و اجرای استراتژیک آنها نیز سهیم‌اند. از این رو آنان تشخیص دقیقی از کارآمدی و اثرگذاری متغیرهای مؤثر بر اجرای موفق خط‌مشی‌ها دارند. همانطور که از متن مصاحبه‌ها مشخص است، اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی برای اقتصاد کل کشور بسیار حساس و کارآمد است و از این رو الگوهای بومی برای تبیین وضعیت اجرای صحیح این خطی‌مش‌ها نیز کارآمدتر خواهند بود.

- ترسیم مدل پارادایمی

در مجموع یافته‌های پژوهش حاضر نشان دادند که اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر پایه اقتصاد مقاومتی در مناطق مختلف در شرایطی مختلفی اتفاق می‌افتد. اساتید و خبرگان این حوزه رویکردهای متفاوتی را برای اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی معطوف به اقتصاد مقاومتی بیان کرده‌اند. همه آنها در تحقق‌پذیری اجرای موفق خط‌مشی‌ها، اتفاق نظر دارند، اما هر کدام از رویکردی متفاوت به این مقوله نگاه کرده و پاسخ‌های متفاوتی به سؤال اصلی پژوهش داده‌اند. در یک رویکرد کلی می‌توان همه یافته‌ها را می‌توان در یک مدل پارادایمی برای فهم بهتر ترسیم کرد. همانگونه که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، این مدل دارای بخش‌های شرایط علی، پدیده، بستر، شرایط مداخله‌گر، استراتژی و پیامد است.

پدیده مرکزی این مدل، اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی است که محور سؤالات مصاحبه کیفی و اطلاعات نظری و مفهومی اساتید و خبرگان این حوزه است. همچنین در این مدل شرایط علی شامل دو مؤلفه توجیهی ذی‌نفعان عمومی اجرای خط‌مشی‌ها و اتکای به خود است. توجیهی ذی‌نفعان عمومی اجرای خط‌مشی‌ها شامل دو خرده‌مقوله شفافیت منافع عمومی و مقبولیت ابزاری است؛ این مقوله می‌تواند در افزایش آگاهی عمومی برای اجرای خط‌مشی‌های تعاون روستایی با برگزاری دوره‌های آموزشی عمومی و آگاهی‌بخشی توجیه بالایی داشته باشد.

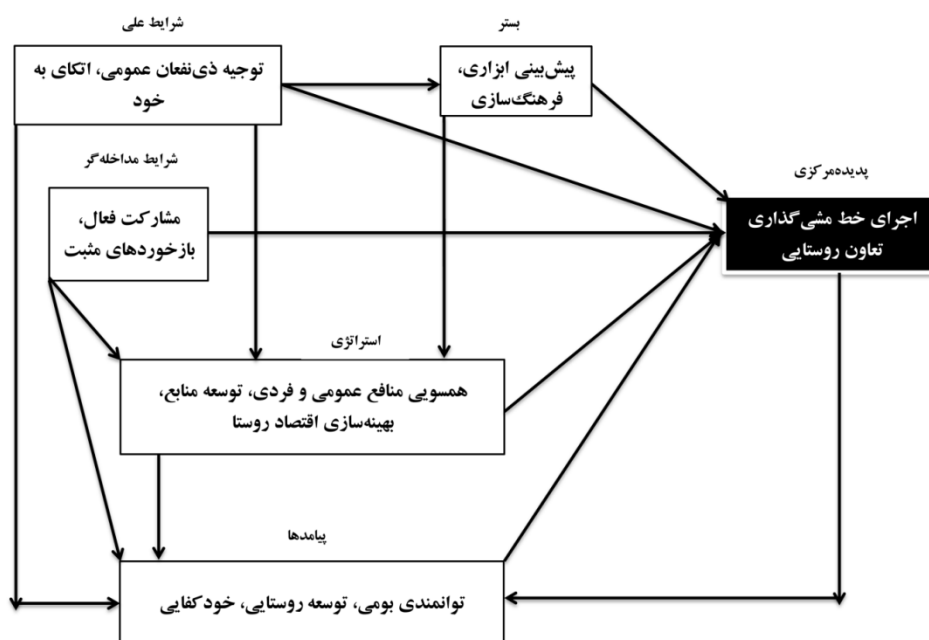
در مورد مقوله اتکای به خود باید گفت این شرایط برای مردم باید توجیه شود که اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی همسو با اقتصاد مقاومتی به خودکفایی مردم منجر خواهد شد. شرایط علی در مدل پارادایمی پژوهش می‌تواند به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر اجرای موفق خط‌مشی‌گذاری تعاون روستایی تأثیر بگذارد. شرایط علی با اثرگذاری مستقیم خود می‌تواند موفقیت اجرای این خط‌مش‌ها را تضمین کند. این شرایط (توجیهی ذی‌نفعان

عمومی اجرای خط‌مشی‌ها و اتکای به خود) همچنین می‌تواند بر بسترهای (پیش‌بینی ابزاری و فرهنگ‌سازی) اجرای موفق خط‌مشی‌ها اثر مستقیمی داشته باشد. شرایط علی بر استراتژی‌ها (بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع و همسویی منافع عمومی و فردی) و پیامدها (توانمندی بومی، توسعه روستایی و خودکفایی) اثر مستقیمی دارد.

علاوه بر شرایط علی در مدل پارادایمی نقش بسترهای موجود در اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی مهم است و باید دید این اجرا در چه بستری رخ می‌دهد. بر مبنای یافته‌های کیفی حاصل از مصاحبه‌های پژوهش پیش‌بینی ابزاری با دو خرده‌مقوله سهولت اجرایی و وجود امکانات و زیرساخت و فرهنگ‌سازی با سه خرده‌مقوله توسعه‌خواهی همگانی، همسویی با بستر فرهنگی و توسعه فرهنگ تعاون بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی اثر مستقیمی دارند. بسترها علاوه بر اثر مستقیم بر اجرای خط‌مشی‌ها بر استراتژی‌های اجرایی نیز اثر دارند.

از دیگر مؤلفه‌هایی که از آن به عنوان شرایط مداخله‌گر یاد می‌شود، مشارکت فعال و بازخوردهای مثبت است؛ این مقوله می‌تواند بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی اثر شتاب‌دهنده یا بازدارنده داشته باشد. مشارکت فعال دو بعد درگیری ذهنی و عاطفی و جلب همکاری فعال دارد که این دو مقوله از ترکیب تعداد زیادی گزاره معنادار مرتبط با مشارکت و مشارکت‌جویی افراد حاصل شده است. بازخوردهای مثبت نیز به عنوان دیگر مؤلفه مهم شرایط مداخله‌گر از سه خرده‌مقوله تجارب موفق اجرا، اخلاقی بودن و رفع مشکلات تشکیل شده است. بخش مهم مدل پارادایمی پژوهش، استراتژی‌هایی برای اجرای موفق خط‌مشی‌هاست. مهم‌ترین استراتژی‌ها برای اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی شامل بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع و همسویی منافع عمومی و فردی است. این سه استراتژی مهم در مدل پارادایمی دو نقش عمده دارند: نخست اثر مستقیم آنها بر اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی است که پیامدهایی همچون توانمندی بومی، توسعه روستایی و خودکفایی به همراه دارد. در نهایت این استراتژی‌ها به دستیابی به سیاست‌های اقتصاد مقاومتی منجر می‌شوند. در متون مدیریتی استراتژی مهم‌ترین ابزار الگوهاست؛ در همین مدل نیز همسویی منافع عمومی و فردی یکی از مهم‌ترین استراتژی‌ها برای اجرای موفق خط‌مشی‌هاست. بر این اساس اگر سطح فرهنگ جامعه روستایی به درجه‌ای برسد که در آن منافع افراد با منافع ملی گره بخورد، اجرای سیاست‌های تعاون مبتنی بر اقتصاد مقاومتی به صورت تضمینی اجرا می‌شود.

در نهایت مدل پارادایمی پژوهش باید پیامدهایی همسو با پدیده مرکزی پژوهش داشته باشد. مهم ترین پیامدهای مورد انتظار در تبیین اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، توانمندی بومی با خرده‌مقولات تولید بومی و سودآوری عمومی است. هرچند این پیامد خود فی‌نفسه مطلوب است، بر اجرای موفق سیاست‌های تعاون مبتنی بر اقتصاد مقاومتی اثر مستقیمی دارد. از دیگر پیامدها می‌توان به توسعه روستایی اشاره کرد که شامل گسترش امکانات و ارتقای فرهنگی است. توسعه روستایی نیز به مانند توانمندی بومی هم نتیجه و هم علت است. توسعه روستایی هرچند هدف همه خط‌مشی‌های توسعه روستایی است، خود باعث اجرای موفق خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی نیز می‌شود. علاوه بر توسعه روستایی خودکفایی نیز دارای چنین وضعیتی است.

مدل پارادایمی پژوهش

شکل ۲. مدل پارادایمی پژوهش

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف کشف بر ساخت‌های شخصی اساتید و خبرگان از اجرای خط‌مشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی طراحی شد و نتایج بر اساس سه مرحله کدگذاری با بیش از ۱۳۱ مفهوم، ۲۷ مقوله فرعی، ۱۲ مقوله اصلی و یک مقوله هسته به دست آمد. ۱۲

مقوله به دست آمده شامل پیش‌بینی ابزاری در اجرا، فرهنگ‌سازی، توانمندی بومی، مشارکت فعال، توجیه ذی‌نفعان عمومی، اتکای به خود، بازخوردهای مثبت، بهینه‌سازی اقتصاد روستایی، توسعه منابع، همسویی منافع عمومی و فردی، توسعه روستایی و خودکفایی است که با انتزاع بیشتر این مقولات در مرحله کدگذاری گزینشی، یک مقوله هسته به نام «اجرای موفق خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در بستر پیش‌بینی ابزارهای اجرا و فرهنگ‌سازی، با درگیر کردن ذی‌نفعان عمومی و مجریان، ضمن تسهیم آنان در مشارکتی همه‌جانبه با استراتژی‌هایی چون بهینه‌سازی اقتصاد و توسعه منابع روستایی همسو و همگرا، به توسعه تعاون روستایی بر پایه توانمندی بومی و خودکفایی منجر می‌شود» ظاهر شد که می‌تواند تمامی مقولات دیگر را تحت پوشش قرار بدهد.

در کل، محقق به دنبال چارچوبی نظری از برساخت اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور بوده است. پیش‌فرض این مطالعه این بود که اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی بر مبنای اقتصاد مقاومتی به عنوان راهبردی هدفمند و کنشی تعاملی در بین اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی کشور بوده است و به همین دلیل محقق به دنبال کشف این برساخت بوده است. یافته‌های تحقیق نشان دادند اساتید و خبرگان خطمشی‌گذاری تعاون روستایی در کشور فرایند اجرای موفق خطمشی‌های تعاون روستایی مبتنی بر اقتصاد مقاومتی را چگونه می‌بینند و برای تبیین آن چه استدلال‌هایی ارائه می‌دهند. تمامی مقولات مورد نظر به دقت در مدلی پارادایمی، شرایط علی تا پیامدهای آن را تدوین کرده است.

منابع

- ابراهیم‌بای سلامی، غلامحیدر. (۱۳۸۶). مهندسی فرهنگی و سیاست‌گذاری عمومی در ایران. مجموعه مقالات اولین همایش ملی مهندسی فرهنگی، ۲۱ دی ماه ۱۳۸۵، جلد چهارم، مقالات بخش مطالعات راهبردی مدیریت فرهنگی و سند چشم‌انداز، شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- الوانی، سید مهدی (۱۳۸۲). خطمشی دانش آفرین، ضرورت بقاء در سازمان‌های امروز. فصلنامه مجلس و پژوهش، (ویژه‌نامه آموزش عالی)، شماره ۴۱.
- الوانی، سید مهدی و شریف‌زاده، فتاح. (۱۳۸۶). فرایند خطمشی‌گذاری عمومی. انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.
- الوانی، سیدمهدی. (۱۳۸۷). خطمشی عمومی و اجرا. فصلنامه حقوق و مصلحت، سال اول، شماره ۱، پاییز ۱۳۸۷.

پورعزت، علی اصغر؛ الوانی، سیدمهدی. (۱۳۸۳). مبانی منطقی طراحی سیستم خطمشی گذاری دولتی برای تحقق عدالت حق مدار (بر اساس نهج البلاغه). دانشور رفتار، تیر ۱۳۸۳، دوره ۱۱، شماره ۵ (ویژه مقالات مدیریت ۲)، از صفحه ۱۱ تا صفحه ۳۸.

تسلیمی، محمد سعید. (۱۳۹۴). تحلیل فرایندی خطمشی گذاری و تصمیم‌گیری. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی. جلالپور، محسن. (۱۳۹۵). ضرورت بازنگری در قوانین اقتصادی مجلس. ماهنامه فرهنگ و تعاون، شماره ۹۷

خسروی، محمود. (۱۳۹۵). نقش تعاونی در توسعه پایدار. ماهنامه فرهنگ و تعاون، شماره ۹۷ دانایی فرد، حسن؛ ثقفی، عمادالدین؛ مشکی اصفهانی، اصغر. (۱۳۸۹). اجرای خطمشی عمومی: بررسی نقش عقلانیت در مرحله تدوین خطمشی. پژوهش‌های مدیریت در ایران (مدرس علوم انسانی)، زمستان ۱۳۸۹، دوره ۱۴، شماره ۴ (پیاپی ۶۹)، از صفحه ۷۹ تا صفحه ۱۰۶.

دانشفرد، کرم‌الله. (۱۳۹۳). موانع اجرای خطمشی‌های عمومی در سازمان‌های غیردولتی (بخش خدمات پلیس+۱۰ و دفاتر خدمات پیشخوان دولت). فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت منابع در نیروی انتظامی، سال دوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۳، از صفحه ۲۳ تا ۵۰.

رجب‌بیگی، مجتبی. (۱۳۹۵). موانع دستیابی به اجرای کامل خطمشی‌های عمومی. فرایند مدیریت و توسعه، پاییز و زمستان ۱۳۷۸. ۷۳ تا ۸۴

طاهرپورکلانتری، حبیب اله؛ معمارزاده طهران، غلامرضا. (۱۳۸۷). عوامل مؤثر بر اجرای موفق خطمشی‌های مالیاتی مصوب مجلس. پژوهشنامه اقتصادی، زمستان ۱۳۸۷، شماره ۴ (ویژه‌نامه طرح تعدیل اقتصادی)، صص ۴۵ تا ۶۸.

عباسی، عباس؛ معتضدیان، رسول؛ میرزایی، محمداقاسم. (۱۳۹۵). بررسی موانع اجرای خطمشی‌های عمومی در سازمان‌های دولتی. پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، سال ششم، تابستان ۱۳۹۵، شماره ۲، ۴۹-۶۹

عبداللهی، بهمن. (۱۳۹۵). مردمی کردن اقتصاد. ماهنامه فرهنگ و تعاون، شماره ۹۷ قلی پور، رحمت‌الله. (۱۳۸۷). تصمیم‌گیری سازمانی و فرایند خطمشی گذاری عمومی. انتشارات سمت. معمارزاده طهران، غلامرضا؛ میرسپاسی، ناصر؛ جلیلی، سودابه. (۱۳۹۰). ارائه مدل برای ارزیابی اثربخشی اجرای خطمشی‌های عمومی جمهوری اسلامی ایران در حوزه بهداشت و درمان. رسالت مدیریت دولتی (مدیریت دولتی)، زمستان ۱۳۹۰؛ دوره ۲، شماره ۴؛ از صفحه ۱۹ تا صفحه ۳۱.

نجف بیگی، رضا. (۱۳۸۹). خطمشی گذاری مدیریت فرهنگی در آموزش. نشریه برگ فرهنگ، پاییز و زمستان ۱۳۸۹، دوره جدید، شماره ۲۲، از صفحه ۱۰۶ تا صفحه ۱۱۷.

- نکویی‌نائینی سید علی، قنبری یوسف، برقی حمید، علی‌زاده نادر. (۱۳۹۵). بررسی تأثیر مشارکت اجتماعی جامعه روستایی بر موفقیت تعاونی‌های تولید روستایی: مطالعه موردی شهرستان اصفهان. *روستا و توسعه*. ۱. ۱۹ (۳): ۱۲۱-۱۳۸
- همتی راد، فرزانه. (۱۳۹۳). *اصول و اندیشه‌های تعاونی*. دانشگاه پیام نور.
- وحید، مجید (۱۳۸۰). درآمدی بر سیاست‌گذاری عمومی. *فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی*، شماره ۵۲.
- وحید، مجید (۱۳۸۵). *دموکراسی در آینه سیاست‌گذاری عمومی*. *فصلنامه فرهنگ اندیشه*، شماره ۱۸.

- Brewer, Gand; Deleon, p. (1992). *The foundations of policy Analysis*. Horrwood: Dorsey.
- Chris McLaughlin, Gail Krantzberg. (2011). An appraisal of policy implementation deficits in the Great Lakes. *Journal of Great Lakes Research*, Volume 37, Issue 2, June 2011, Pages 390-396.
- Ewalt, J, G. (2001). *Theories of governance and new public management: Links to understanding welfare policy implementation*. prepared for presentation at the Annual conference of the American society for public Administration, March 12, 2001
- Gelders, Dave. (2005). Public information problems in the implementation of public policy: The long road of the reflecting license plate in Belgium. *Government Information Quarterly*, Volume 22, Issue 3, Pages 374-388.
- Hill, M, Hupe.p.L. (2002). *Implementing public policy; Governance in Theory and in practices (SAGE politics Texts series)*. publisher. Sage publications L td.
- Howlett, M. and M. Ramesh (2003). *Studying Public Policy: Policy Cycles and Policy Subsystems*. Toronto, Oxford University Press.
- Huang, Grant D. Altemose, Jane. O'Leary, Timothy J. (2017). Public access to clinical trials: Lessons from an organizational implementation of policy. *Contemporary Clinical Trials*, In Press, Accepted Manuscript, Available online 13 April 2017.
- Jansson, Elisabeth. Fosse, Elisabeth. Tillgren, Per. (2011). National public health policy in a local context—*Implementation in two Swedish municipalities, Health Policy*. Volume 103, Issues 2–3, December 2011, Pages 219-227
- Kenbeek, Seth D. Christopher Bone, Cassandra Moseley, (2016). A network modeling approach to policy implementation in natural resource management agencies, Computers. *Environment and Urban Systems*, Volume 57, May 2016, Pages 155–177.
- Mankins, Michael C. and Steele, Richard. (2005). *Turning Great Strategy into Great Performance*. HBR's 10 Must Read on Strategy, Strategy and Execution Book.
- Moseley, C. & Charnley. (2014). Understanding micro-processes of institutionalization: stewardship contracting and national forest management. *Policy Sciences*, March 2014, Volume 47, Issue 1, pp 69–98.
- Ranerup, Agneta. (2007). Decision Support Systems for Public Policy Implementation; the Case of Pension Reform. *Social Science Computer Review*, vol. 26, 4: pp. 428-445. First Published December 18, 2007.

- Sheikh, Kabir. Porter, John. (2010). Discursive gaps in the implementation of public health policy guidelines in India: The case of HIV testing. *Social Science & Medicine*, Volume 71, Issue 11, December 2010, Pages 2005-2013.
- Snyder, C. Molaison, E.F. Kolbo, J.R. Zhang, L. Harbaugh, B. Hudson G. (2012). Evaluating the Effects of Public Policy Implementation on Foods Offered in Mississippi Public Schools. *Journal of the Academy of Nutrition and Dietetics*, Volume 112, Issue 9, Supplement, September 2012, Pages A80.
- Tummers, Lars. (2011). explaining the willingness of public professionals to implement new policies: a policy alienation framework. *International Review of Administrative Sciences*, vol. 77, 3: pp. 555-581. First Published September 12,
- Wu, Jing; Zuidema, Christian; Gugerell, Katharina; Gert de Roo. (2017). Mind the gap! Barriers and implementation deficiencies of energy policies at the local scale in urban China. *Energy Policy*, Volume 106, July 2017, Pages 201-211.